

Oog wordt Plaat

De emoties van het loslaten

Door: Linda Maters

Foto's: Carin Boerhof

Exact om twaalf uur 's middags vraagt kok Wytze om een ogenblik stilte. Acht borden soep staan dampend op tafel. Acht mannen slaan de ogen neer en vouwen hun handen. "Smakelijk eten", klinkt het na enige tijd. De soep wordt heet gegeten en is de eerste gang van de dagelijkse warme maaltijd. Ze hebben er nu precies de helft van hun verblijf op Rottumeroog op zitten. Maandag zijn ze gekomen, vrijdag gaan ze weer naar huis. De mannen geven Rottumeroog een schoonmaakbeurt. Vroeger was dat schoonmaken een onderdeel van het totale onderhoud van dit eiland. Dat is nu veranderd. Na jaren van praten en nog eens praten, wordt het onderhoud aan Rottumeroog nu gestaakt. Een verandering die met veel emoties gepaard ging.

Precies een uur later wordt de zitting opgeheven en gaan allen weer aan de slag. Vier van hen, allen vrijwilligers van (min of meer) middelbare leeftijd stappen in de Land Rover van Rijkswaterstaat (RWS) en zwermen even later uit over de zandplaat aan de oostkant. Ze kennen elkaar van het werk en hebben een week vakantie opgenomen om hier als vrijwilliger vuil te rapen. Twee aan twee zoeken ze de plaat af, een plastic wasmand tussen zich in. Eén van hen loopt niets vermoedend naar de vloedlijn en verstoort daarmee ongewild de rust van een groep luierende zeehonden, die door een zandrug aan het van land komende oog onttrokken is.

Vuilnisbelt

Het vuil is de legitimatie voor hun aanwezigheid. Rottumeroog is verboden terrein, maar vrijwilligersploegen mogen er tweemaal per jaar een week verblijven. De twee nieuwkomers, Vincent en Jan, zijn verrast over de hoeveelheid afval die ze op het Noordzeestrand hebben aangetroffen. "Als je niets doet, is 't hier binnen een half jaar een enorme vuilnisbelt. Ze kieperen alles gewoon overboord. Een vijf-liter jerrycan met motorolie, nog helemaal compleet en intact. Volgens ons is de pleziervaart de grootste boosdoener", zegt Rennie, die al vier jaar meedraait. De vierde man, Harry Woortman, heeft zes dienstjaren en is bovendien bestuurslid van de Stichting Vrienden van Rottumeroog en Rottumerplaat, waaruit de vrijwilligers gerecruteerd worden. De stichting zet zich in voor het behoud van Rottumeroog en Rottumerplaat en heeft zeshonderd donateurs, waarvan er zo'n honderd actief bij het werk betrokken zijn.

Harry Woortman:

"Oog is kwetsbaar, dat wilden we beschermen en er voor zorgen"

Voor Rottumeroog, het laatste, meest oostelijke eiland in de rij Nederlandse waddeneilanden, is kwetsbaar Het eiland wandelt in zuidoostelijke richting en wordt daarbij steeds kleiner Het is sinds 1965 onbewoond en heeft volgens de huidige waterstaatkundige inzichten op zichzelf geen functie voor de veiligheid van de Groninger kust. RWS heeft het

kustbeheer in 1991 geminimaliseerd. Naar verwachting zal het eiland te zijner tijd in de Eemsmond verdwijnen. Rottumerplaat zal dan opgeschoven zijn in de richting van de plek waar nu Rottumeroog ligt. Het loslaten van Rottumeroog heeft indertijd zoveel commotie veroorzaakt, dat de minister van Verkeer en Waterstaat (waaronder RWS ressorteert) zich genoodzaakt zag in lijn met het poldermodel een commissie in te stellen, de Beheers en Adviescommissie Kustverdediging Rottumeroog en Rottumerplaat (BAKR). Daarin kregen ook de Vrienden en de Waddenvereniging een zetel. Bij wijze van compromis werd besloten dat RWS met behulp van de Vrienden nog wat kleinschalige beheerswerkzaamheden zou verrichten. Tien jaar lang hebben vrijwilligers onder leiding van de inmiddels overleden RWS-medewerker Simon van den Berg geprobeerd het tij te keren door het plaatsen van takkenschermen en het inplanten van helmgras. Maar al dat werk heeft niets uitgehaald. Wind en stroming hebben de noordkant van het eiland echter flink aangevreten en het begroeide gebied is afgenomen tot 91 hectare (meting van 1999). Op advies van de BAKR heeft de staatssecretaris van V&W na tien jaar "pappen en nathouden" (aldus Gerrit van Brakel, van LNV directie Noord, die toezicht houdt op het gebied) dit voorjaar besloten het onderhoud voorlopig geheel te staken en de komende drie jaar te zien wat er gebeurt.

Emoties

Voor de Vrienden rest nu alleen nog de taak mee te helpen bij het opruimen van het vuil en als het weer dat toelaat het onderhoud van de aanwezige bouwsels. Dit jaar bezinnen zij zich op hun nieuwe taak en proberen zij zich te schikken in hun nieuwe rol. Maar ook nu nog zijn er emoties, en niet alleen bij hen.

Die zijn er ook bij Gerrit van Brakel, Brabander en dus "zuiderling in het noorden", zoals hij zelf zegt. Wie naar het eiland toe wil, moet bij hem zijn voor een vergunning. Hij heeft genoeg van alle belangstelling. "Oog en Plaat zitten al 24 jaar in mijn pakket. Sinds 1991 is er een hoop gedoe met dat eiland. Het houdt me ongekend bezig. Ik zit niet te wachten op publiciteit. Iedereen wil er heen, wil wel eens op een onbewoond eilandje geweest zijn. Het ligt heel gevoelig. Ik zeg: laat die eilanden toch gewoon lopen, maar nee hoor. Iedereen bemoeit zich er mee." Zelf komt hij er gemiddeld tweemaal per jaar en dat vindt hij eigenlijk veel te weinig.

Bert Witvoet van Staatsbosbeheer (SBB) is net als Van Brakel voorstander van het huidige laissez-faire beleid. SBB is verantwoordelijk voor het natuurbeheer. Ieder seizoen verblijven er zowel op Oog als op Plaat een koppel vogelwachters. Zij moeten voorkomen dat mensen onbevoegd het eiland of de plaat betreden en inventariseren de flora en fauna. Ook noteren ze overkomende vliegtuigen en geven excursies. Witvoet: "Wij willen het gebied aan de natuur overlaten, de vogels rust en de planten ruimte geven. Mensen zijn een storende factor". In de BAKR is dan ook afgesproken dat er jaarlijks niet meer dan 25 excursies met maximaal 30 deelnemers plaats mogen vinden.

Zonde

Ook Anky Woudstra, die namens de Waddenvereniging in de BAKR zit, is voorstander van het loslaten. Woudstra is bioloog, geboren in Zaandam en woont in het uit de Waddenzee geboren zeekleigebied tussen Leeuwarden en Dokkum. "Ik heb er alle vertrouwen in dat we het aan de Waddenzee zelf kunnen overlaten. Het waddengebied is en zal hier altijd blijven. Kijk maar naar wat er met Plaat is gebeurd, daar kan ik lyrisch over worden. Daar is sinds 1991 niet meer aan gewerkt. Nu is daar een gigantisch natuurlijk duingebied en een fantastische kwelder die telkens andere kleuren vertoont. Tien jaar geleden wist ik het eigenlijk niet zo zeker maar nu hebben we meer gegevens en vertrouw ik er op dat ook Oog behouden blijft. Prachtig, die enorme nieuwe massa zand die op de westkant is terechtgekomen. Het eiland schuift en draait en verandert, maar het blijft. Het wad is eigennuttig en is sterker dan mensenhanden." "Zonde", is daarentegen de spontane reactie van een man in de trein van Meppel naar Groningen. Hij is opgegroeid in Uithuizermeeden in het noorden van Groningen. Hij zwijgt even, licht dan toe: "Het is er altijd geweest en al in de middeleeuwen door mensen in cultuur gebracht. Er is eeuwen voor gevochten. Het is een monument dat we moeten behouden, gewoon, omdat het er is. De verzakelijking van tegenwoordig is niets anders dan onverschilligheid. De technocraten maken de dienst uit, 't mag tegenwoordig niets meer kosten."

Waddenzegeur

Vanuit zee oogt het eiland zelfs op grote afstand gehavend. Er gaapt een groot gat in de duinenrij. "Niet echt leuk", zeggen stuurman en matroos Jan en Freek-Jan van de Regulus, het 24,5 meter metende schip van RWS dat regelmatig naar Oog en Plaat op en neer vaart. "Je kijkt er nu dwars door heen. Zonde, het was een mooi eilandje". Schipper Jannes Smit wil geen vragen beantwoorden en houdt zijn lippen stijf op elkaar. Van dichtbij ziet Rottumeroog er weliswaar verformfaaid, maar nog steeds als een eiland uit. Ook hier brengt de wind de onmiskenbare waddenzegeur op het land. Een vijftien meter hoog gietijzeren baken, dat er uit ziet als de voet van de Eiffeltoren en dat sinds 1883 al talloze malen verplaatst is, steekt hoog boven een aantal grijsgele barakken uit. Kampement en baken zijn vanuit alle hoeken van het eiland zichtbaar en daarmee storend aanwezig. Ook het zicht op het in beton gegoten naburige Duitse waddeneiland Borkum, dat op die manier tegen wegwandelen beschermd is, maakt niet vrolijk.

Batterij

RWS-medewerker Egbert Bakker, die samen met de kok vooruit gereisd is om kwartier te maken, toont trots het enorme aggregaat en de in een belendende container opgebouwde batterij accu's, die als de nood aan de man komt de energievoorziening moet overnemen. Van Robinson Crusoe-achtig afzien is geen sprake. "Er komt van alles bij kijken", zegt Bakker. "De barakken en de inventaris blijven 's winters gewoon staan maar voor de rest moet alles aangesleept worden: brandstof, water, materieel, de laadschop, terreinwagens, eten en drinken. Daar ben je zó twee weken mee bezig."

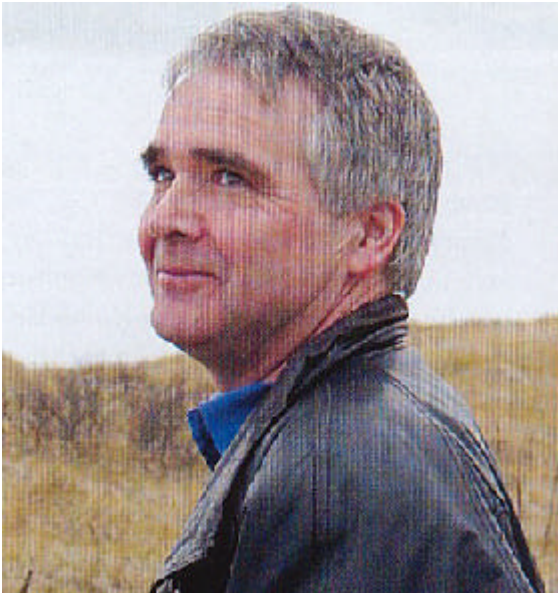

Egbert Bakker:

*"Ik kende alle zwakke punten. Als het nodig was, nam ik maatregelen.
Nu mag ik niets meer doen. Jammer."*

In vroeger tijden woonde en werkte Bakker samen met nog 17 andere RWS-ers van maart tot december onafgebroken op en aan het eiland. Om de twee dagen liep hij het eiland rond om de kwetsbare punten te controleren. "Ik kende ze allemaal. Als het nodig was, nam ik maatregelen. Ik loop nu ook nog wel rond maar ik mag nu niets meer doen. Jammer, je moet mee. Ik heb er niet om gehuild, maar ik vind 't wel jammer", herhaalt hij.

Zijn chef, Frank Steyaert, geomorfoloog, bevestigt dat het loslaten van Rottumeroog bij de naastbetrokken RWS-medewerkers gevoelig ligt. Hij zelf voelt het anders. "Ik wil net zo goed behouden als de Vrienden en hun medestanders maar het gaat er om wát je behouden wil. Ik wil de natuurlijke dynamiek van het waddengebied behouden, de Vrienden een stukje cultuurhistorie. Het zand waaruit Rottumeroog door wind en water is opgebouwd verdwijnt hier maar komt dan elders als zandbank en wellicht zelfs als plaat weer tevoorschijn. Overigens duurt dat zeker nog wel vijftig jaar. Uit zo'n plaat kan dan opnieuw een eiland groeien. Ik kijk over generaties, over eeuwen heen. In dit gebied zullen er altijd eilanden zijn."

Frank Steyaert:

"Het gaat om de vraag wát je behouden wilt; de natuurlijke dynamiek of een stukje cultuurhistorie."

Kwetsbaar

De Vrienden hebben hun verzet tegen het loslaten knarsetandend opgegeven. Medebestuurslid Venema, die verantwoordelijk is voor de samenstelling van de werkploegen, zegt onomwonden dat de strijd om het behoud van Oog gebaseerd is op emoties, zoals angst. "Voor ons is de eilandenrij een borstwering die beschermend voor de Ommelander zeedijk ligt. Tegenwoordig heeft men daar kennelijk geen oog meer voor en graaft men zelfs een kerf in de duinenrij langs de noordzeekust," zegt hij verontwaardigd. Harry Woortman noemt andere emoties. "Oog is kwetsbaar, dat wilden we beschermen en er voor zorgen. Die liefde deelden we met de mensen van RWS, die hier op het eiland werkten. We hadden hier een redelijke duinpartij opgebouwd. Wandelen? Prima. Veranderen? Ook prima. Maar verdwijnen in de Eemsmond? Nee, dat kunnen we niet behappen. Je probeert 't vast te houden omdat je 't mooi vindt. Ga eens naar Noordpolderzijl en zie dan hoe práchtig die eilanden er bij liggen. Maar ja, de race is gelopen en we leggen ons er nu maar bij neer. We kunnen maar beter niet in onze emoties blijven hangen. Ik kan wel leven met de huidige tegenstrijdigheden".

En er zijn nog andere drijfveren om naar Rottumeroog te komen. De mannen komen vooral voor de rust en de ruimte. Harry geniet in het voorjaar van de vogelgeluiden en in het najaar van de kleurige kwelders. Bovendien is het "samen ook gewoon leuk, man", aldus Harry. Vincent, die de andere eilanden kent, was wel benieuwd naar hoe 't er uit zou zien op Rottumeroog. Alleen maar helmgras en lage struiken, blijkt nu. Hij heeft overigens een afwijkende mening, die hij aarzelend naar voren brengt. "Heel 'Nederland is gemaakt. Nederland is al kneuterig genoeg. Vasthouden is betuttelend, Calvinistisch. Blijf er nou toch eens van af," zegt hij tenslotte. Zijn collega's luisteren zwijgend.

'Harry's Duin'

RWS zal de vrijwilligers in de toekomst graag blijven begeleiden. Het verwijderen van aangespoeld afval is nodig ter behoud van de waterkwaliteit en valt dus binnen het eigen takenpakket. Bovendien wil Steyaert graag actief blijven in het waddengebied, omdat hij het er leerzaam en leuk vindt. Hij wil in de nabije toekomst de vrijwilligersploegen op Oog en Plaat tijdens het werk gaan opzoeken om ze te informeren over de natuurlijke ontwikkelingen en met hen daarover in discussie te gaan. "Achteraf denk ik, dat we beter rekening hadden moeten houden met de emoties van de Vrienden. Vergeleken met onze rationele argumenten waren die van hen weliswaar wel erg emotioneel en dus minder hard, maar ze zijn wel bijzonder sterk gebleken. Na tien jaar strijd hebben we tenslotte dan toch een compromis gevonden in het verwijderen van het afval. Wat als dat er niet geweest zou zijn? Dan had RWS misschien wel geen oplossing kunnen bedenken", zegt hij relativerend.

Ook Harry en Rennie kunnen inmiddels afstand nemen. Gniffelend vertellen ze dat ze "stiekem toch nog een plank en wat balkjes hebben opgezet aan de oostkant in de hoop dat het zand er achter neervalt en er iets moois uit groeit. De naam staat al vast: 'Harr's duin'

*Bron:
Waddenbulletin*

